

Forskning og bibliotek – hva skjer i Danmark?

Af Kristin Røijen

I Korsør arrangerte den danske forskningsbibliotekforeningen (DF) et seminar, 29.-30. januar. Det het Vinterinternat 2009, med tittel: "Biblioteket som forskningsfacilitator". Programmet var tett, med foredrag over en og en halv dag, hyggelige lunsjer og middag. Profesjonelt arrangert, i stille vintervær uten ett snønygg. Comwell Klarskovgaard er et godt, moderne kurssted.

Kristin Røijen
Leder af Norsk Fagbibliotekforening
Høgskolen i Oslo
Kristin.Roijen@hio.no

Foredragsholdere var hentet fra Australia og England, og fra ulike typer forskningsbibliotek i Danmark, med mer. Også kunnskapsbasert praksis (KBP) ble nevnt. I fokus var Open Access (OA) og hvordan den danske forskningen burde komme ut til samfunnet, og til forskerne seg imellom.

Økonomien i Open Access

John Houghton fra Melbourne universitet i Australia arbeider med makroøkonomiske modeller i forhold til elektronisk publisering. JISC, et utviklingsorgan i England, skulle utrede om Open Access kan realiseres, og om institusjonelle arkiver er en fordel. Beregninger ble gjort på gjennomsnittlig arbeid bak en artikkel. Alle kostnader ble tatt med, både fagfellevurdering, sekretærarbeid og publiseringskostnader. Disse kan variere, men artikkelproduksjonen har kostnader i alle modellene som var testet. Trykking og spredning av papirbaserte tidsskrifter faller bort ved elektronisk publisering. Publiseringer man via en utgiver, får man ekstra kostnader. En taper inntekter hvis artikkelen ikke kan selges – noe som gjelder ved OA. Houghton snakket om hva man får igjen på investeringen, og trakk inn nytten i samfunnet ved formene for publisering. Foredraget viser ved klare tall at OA lønner seg for forskernes institusjoner. Det som lønner seg aller mest, er å legge artikkelen i institusjonens egne åpne arkiv.

David Prosser, direktøren til organisasjonen Scholarly Publishing & Academic Resources Coalition (SPARC), forklarte hvordan Open Access har utviklet seg siden 2002, da organisasjonen startet. Bibliotekarer og universiteter fra 14 land er med i SPARC. Regjeringer har nedfelt politikk som krever at forskning skal være åpen. Lisboa-prosessen satte i gang en slik orientering i store deler av Europa. Etter hvert har også 257

bibliotek i universitets- og høyskolesektoren nedfelt denne politikken. Prosser nevnte også "Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities" fra 22. oktober 2003. Det aller siste er at en EU-pilot (et forsøk) med OA skal gjennomføres. Fra august 2008 skal 20 % av forskningsprosjektene fra det 7. ramme-programmet bli publisert som OA. Verdenskartet som Prosser viste, hadde posisjoner for slik politikk plassert over hele verden, praktisk talt i alle land med høyere utdanning.

Roller for bibliotekarer

Prosser mener at bibliotekarer ikke lenger bør ha fokus på å samle inn ressurser fra fjerne databaser. Rollen bør være knyttet til forskningen i egen institusjon, og vi bør starte med å synliggjøre materialet institusjonen har stått bak. Bibliotekarer bør også organisere fagfellevurdering, og bidra til å skape institusjonelle arkiver.

Det er et fall i tidsskriftabonnementer, som blir tydeligere etter hvert som tiden går. Dette henger sammen med at flere og flere tidsskrifter blir gratis tilgjengelige, og at noen avslutter abonnement på de store, bundlede tidsskriftpakene. Se www.opendoar.org, der mange arkiver er samlet. SPARC samler også institusjoner som driver åpne arkiver – i www.oaspa.org

Biblioteksskolen

Birger Hjørland fra Danmarks biblioteksskole forklarte at satsingen mot forskning ligger i de studieprogrammene som handler om kunnskapsorganisering. Hjørland nevnte begrepet informationsøkologi, som dreier seg om et innsamlet, mangefasettert materiale på Internett. Å holde fokus på denne informasjonsøkologien, kartlegge og presentere den, vil være fokus for utdanningen ved Biblioteksskolen. Kommunikasjonsteorien fra Shannon er tonet litt ned, og man tar opp

trendene med de nye dokumentasjonsformene i Web 2.0. Masterarbeider om dette ble nevnt. Studieprogrammene gir studentene godt grunnlag for å arbeide med spesialiserte emner.

Videnskab.dk

Vibeke Hjortlund er redaktør i den nyskapte Videnskab.dk, et nettsted som skal formidle forskning via journalistisk skriving om de ulike forskningsprosjektene. Målet er å nå de unge med spennende vinkler. Vi vil jo ikke at forskning skal ende som striptease i mørket, som slett ingen kan se, som Vibeke så treffende sa, til latter fra salen. De har blitt inspirert av den norske Forskning.no, som har 49 forskningsinstitusjoner som medlemmer, og opererer med 180.000 unike brukere pr. måned. Videnskab.dk har 5 journalistiske medarbeidere, pluss studenter og frilansere. De har allerede 60.000 unike brukere, og synes det er en bra start. Innholdet lages ved at en har ett til to store, tverrgående temaer pr. måned, og ca. 6 nyheter om dagen. De ønsker å lage populær formidling, og skal være redaksjonelt uavhengige. De lenker til fakta og bakgrunnsstoff. Stikkordene for å lage en god historie, er: grundig, forståelig, lesevennlig.

Videnskab.dk må finne sin plass i mediebildet, mellom Ritzau og avisene. Videnskab.dk ønsker å bli brukt, og vil også bruke avisenes gode oppslag. Det vil være berikende med et bredere mediebilde. Fra salen fikk Vibeke Hjortlund spørsmål om ikke universitetene ville være synlige hver for seg, i stedet for på Videnskab.dk? Begge deler vil antakelig være mulig. Også et annet spørsmål dukket opp: hvorfor har ikke forskerne selv fått midler til å lage populariserte forskningssider? Etter debatt var nok de fleste enige om at Videnskab.dk er et meget godt initiativ nå, som man har fått vente på alt for lenge...

Hva skjer ellers i verden?

Leif Hansen fra Copenhagen Business School (CBS) gjennomgikk en kvalitativ analyse, som var foretatt av 3 uavhengige analyseinstitusjoner i USA, Europa og Asia. Det var økonomiske utdanninger som ble undersøkt. Temaet var: "Challenge for libraries: what is Scholarly communication?" Undersøkelsen konkluderte med at bibliotekarer stort sett ikke gjør noe profesjonelt for å bidra til "Scholarly communication". Hansen mener at bibliotekets styrke ligger i å utvikle institusjonelle arkiv. Man bør skape en politikk på et felles statlig nivå, men så ha lokale Open Access-policy'er i fagbibliotekene. For eksempel kan man støtte en 3 måneders salgsbarriere før OA. Det bør virkelig studeres om en slik periode øker salget av vitenskapelig materiale! Flere punkter bør diskuteres om fremtidens forskningspublisering. Er den et offentlig gode? Hvordan skal finansieringen være? Hvorfor spres ikke forskning, og hvilke barrierer finnes i systemene for Scholarly communication! Dette må vi bli flinkere til å snakke om.

Prosjekt for forskningsformidling

Mikael Elbæk forklarte hvordan prosjektet "Offentlig adgang til dansk forskning" kom i gang. DEFF, Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek, hadde lagt merke til at det hadde stilnet i strømmen av gode OA-prosjekter. De bestemte seg for å lansere dette prosjektet, som har som mål å skape en positiv nettverkseffekt. Hvorfor blir de institusjonelle arkivene så lite brukt? Man legger inn både bilder, studentarbeider og annet i dem – men folk finner dem ikke. Det typiske for bibliotekarer, er at de ønsker å lagre det. Men hva med tilgjengeligheten? Fra utlandet kommer det typisk spørsmål som Hvem skal jeg kontakte? Biblioteket – eller forskeren? Man har sett at all moderne teknologiutvikling starter med et kritisk minstenivå. For at noe skal bli tatt i bruk, må noen begynne, slik at det blir meningsfullt for andre å fortsette – vi så det ved mobiltelefoni/SMS, iPod'en, og nå institusjonelle arkiv. Verdien av hver enhet som legges inn øker eksponensielt i et slikt arkiv. Det er kommet en kritisk blogg-artikkel mot at bibliotek har "grab-bet" denne funksjonen: "Clear blue water" av Pichard Poynder, som hevder at forskere ikke får lage egne løsninger, noe de har forsøkt å gjøre i alle år. Fagbibliotekarer vet at registrering og publisering nå blir gjort, i stedet for at forskning blir liggende som grått materiale – det forbedrer situasjonen at bibliotekene hjelper til med arkiveringen.

Prosjektet går ut på at de skal kartlegge OA, og lage en Wiki. 6 universiteter er med. Man vil se på internasjonale erfaringer, og avholde en Workshop med ca. 30 deltakere, 31.mars 2009. På denne måten vil man "banke opp" en profesjon for å ta seg av institusjonelle arkiv. En ide har vært å få fram: "Cream of Science".

– Men hvem skulle dette være – og hvem skal velge dem ut? Prosjektet KU Life avdekket at mange forskere har angst for at man rører ved fagfellevurderingsprosessen ved OA. Det er det ikke dekning for – den kan snarere bli styrket ved innsyn. Roskilde Universitetsbibliotek gikk over til en OA-strategi i 2008.

Blogger forskerne?

Forskeren Lisbeth Klasturp, lektor ved ITU, har interessert seg for blogging hos forskere. Foreløpig er det få eksempler, og vi vet ennå ikke hvordan dette vil utvikle seg i fremtiden. Hun mener blogging har pågått i lengre tid – fra de første dynamiske hjemmesider, til vi nå har fått sider med omvendt rekkefølge og kommentarfunksjon. Blogging er en kommunikasjonsgenre med felles strukturer og felles trekk. Man har også nyhetsbrev, som kan ligne blogging. Bloggsidene innhold ligger på en skala fra helt personlige websider, til hierarkiske diskusjonsfora. Vanligvis kan vi finne hybrider basert på elementer fra disse typene genre. Forskerbloggene har som regel en tydelig personlig avsender, og de er rettet mot å presentere ett emne. Bloggingen gjøres både for enkelte som interesserer seg for emnet, og allmennheten. For eksempel kan det være en reportasje fra en ekspedisjon til Grønland.

Det er sjelden kommentarer til blogging – og det er heller ikke mange kommentarer til forskerblogger. Vi har et stort, taust flertall! Trender innen blogging er: Portalisering, profesjonalisering, og fra personlige til emne-drevne blogger. En fjerde trend er at farten går ned – over til innlegging med sneglefart. Det tar tid å blogge, og institusjonene bør støtte forskerbloggingen. Bibliotekarenes rolle vil være å samle inn blogg-databasene!

Dansk KBP – læring direkte på arbeidsplassene!

Tove Schreiber og Karen Fredriksen fra VIA University College, den tredje største danske utdanningsinstitusjonen, hadde spennende nye ideer å komme med på seminaret Vinterinternat 2009. KBP betyr kunnskapsbasert praksis, og det danske prosjektet går til kjernen av denne aktiviteten. Tove Schreiber fortalte fra deres virksomhet i Holstebro, der man har forsøkt å skape et samarbeid mellom lærere i ergoterapi og fysioterapi, og bibliotekarer.

Profesjonstrekkant

Hun illustrerte de to profesjonenes faglige ståsteder ved to punkter i en trekant, der den felles forståelsen utgjorde det tredje punktet. Det dreier seg om å for alvor å organisere de to faglige delene sammen i ett program, som inkluderer det felles målet, som er å bedre studentenes ferdigheter og kompetanse i håndtering av vitenskap.

Det bibliotekarer kan bidra med, er særlig å understøtte viten i akademisk retning. I utdan-

ningsinstitusjoner bør bibliotekarer ha en kon-toplass i nærheten av det faglige personalet, og inngå i møter om undervisningen. De bør ha en aktiv rolle, og ha innsikt i studieplaner, og delta i utviklingssamtaler (medarbeidersamtaler) med den faglige ledelsen. Undervisningspersonale og bibliotekarer må møte hverandre med gjensidig faglig respekt. Bibliotekarer bør være igangsettere, og lage opplegg til debatt om målene i undervisningen.

Valgfag – Bachelor 3. år

Ett av resultatene av dette samarbeidet er et 14 dagers valgfag i håndtering av viten, som foregår i 3. år i bachelor for ergo-og fysioterapi. Karen Fredriksen fortalte konkret om dette prosjektet. Denne mentorstøttede etterutdanningen foregikk høsten 2008- våren 2009, og besto av 4 løp på 30 timer, som forløp i 7 uker, med 40 personer. Det var 9 institusjoner med i prosjektet. I hver av de 9 stilte en fysio- og en ergoterapeut opp sammen med 2 fra personalet, slik at de utgjorde et team på 4 personer. Når de støtter hverandre, blir metoden kjent, og den vil fortsette å spre seg som arbeidsmetode i den lokale institusjonen.

Hva lærer de så? De lærer å stille kvalifiserte spørsmål, for så å finne kvalifiserte svar i databaser. Spørsmålene følger PICO-mønsteret, som er: Å finne pasientgrupper, behandlinger og effekter av behandlinger innen feltet. Fagene ergo- og fysioterapi involverer både samfunns- og naturvitenskapelige fag. Det er en stor prosess å finne gode søkeord. Siden det forekommer mange spesialiserte uttrykk på dansk, samles de nå i en stor emneordliste, og relateres til engelske MeSH-termer. Adressen er: Termshare.asb.dk, med tilgang via passord.

Innholdet i studiet

Studiet har disse stadiene: 1. Ideer og teori 2. Praksis. 3. Eget case, med skriftlig redegjørelse og refleksjon. Det var både selvstudier og mentorstøttet veiledning. Virtuelle veiledere fantes også i VIA-systemet. Teamene blogget via Sharepoint. Det er en meget stor erfaringsutveksling i denne sektoren. Det som mangler i den daglige virksomheten, er tilnærmingen til nye, vitenskapelige teorier.

Deling av kunnskap

I de 9 institusjonene, der 2 var private, var det sterk oppbacking fra lederne. Disse var kontaktet personlig, og avsatte 1 full arbeidsdag til rådighet for deltakerne i prosjektet for søking, på bakgrunn av arbeidet med prosjektet. Ved spørsmål fra salen om hvordan det var mulig å få tid til dette prosjektet, sa innleiderne at det er lett – det er et kjempestort behov. De private institusjonene opplevde mer målrettet aktivitet etter studiet. Å starte en slik prosess fører til en bred faglig deling. Det forskes nå på prosjektet fra Universitetet i Aarhus, og fra Danmarks biblioteksskole!